

Conservering van Charlois' erfgoed

De Oude Kerk van Charlois is, naast andere monumentale elementen, ook twee historische, 18^{de} eeuwse rouwborden rijk.¹ De ene ter herinnering aan Cornelis Westduel (1708-1741), de andere ter herinnering aan Wilhelmina den Hertigh (1710-1782), respectievelijk ambachtsheer en ambachtsvrouw van Charlois. De rouwborden, met een formaat van ca. anderhalf bij drie meter, zijn luxe uitgevoerd en rijk versierd. Zij vormen een sprekende herinnering aan de rijke geschiedenis van de burgerlijke en kerkelijke samenleving van het dorp en de ambachtsheerlijkheid Charlois. Als zodanig zijn zij onvervangbaar cultureel erfgoed van Charlois.

Nu wil het geval dat deze rouwborden ernstig in verval zijn geraakt. Reeds in de jaren '80 van de vorige eeuw was de toestand waarin de rouwborden zich bevonden een punt van zorg. De toenmalige kerkvoogden van de hervormde gemeente besteedden er aandacht aan, maar andere prioriteiten met betrekking tot het beheer en het onderhoud van het kerkgebouw vroegen om voorrang. Bovendien kon de kerkelijke gemeente de kosten van een restauratie, renovatie of conservering niet dragen. Sinds die tijd is de toestand waarin de rouwborden zich bevinden er bepaald niet op vooruit gegaan. Een inventarisatie in het voorjaar van 2015 door restaurator mevrouw Mirjam Berntsen leverde o.a. het volgende op. In het hout waren scheuren ontstaan, bepaalde ornamenten waren los komen te zitten, een enkel onderdeel was zelfs van de borden afgevallen. Door een dikke laag stof en vuil waren de kleuren en verguldingen van de borden niet meer goed zichtbaar. Het textiel tegen de achterwand van de borden was in vergaande staat van verval. Daarmee was duidelijk dat als er geen maatregelen genomen zouden worden de rouwborden spoedig verloren zouden gaan.

Het bestuur van de Stichting tot Beheer en Instandhouding van de Oude Kerk van Charlois was daarvóór reeds lange tijd bezig gegaan stichtingen en fondsen te benaderen om deze historische rouwborden voor Charlois veilig te stellen. Dat bleek niet eenvoudig en een zaak van lange adem. Des te verheugender was het toen tenslotte bleek dat er toch een flink aantal fondsen bereid was aan het in stand houden van deze rouwborden bij te dragen. Zo kon door toegezegde bijdragen van het Deltaport Donatiefonds, het Prins Bernhard Cultuurfonds, de Stichting Bevordering van Volkskracht, de Van Capellen Stichting, de Elise Mathilde Stichting, Stoer Rotterdam, de Erasmus Stichting en de G.Ph. Verhagen-Stichting eindelijk besloten worden om mw. Mirjam Berntsen de opdracht tot conservering van de rouwborden te geven. Dus geen restauratie of renovatie, maar conservering, zoals deskundigen van Monumentenzorg in 2003/2004 al hadden geadviseerd. Zo kunnen de borden weer voor decennia behouden blijven.

In de afgelopen zomer begonnen Jan Moerkerken met zijn medewerkers van het verhuis- en transportbedrijf Moerkerken met het van de achterwand van de kerk omlaag halen van het eerste rouwbord, dat van Cornelis Westduel. Voorwaar een lastig en veelomvattend karwei gezien de grootte en de kwetsbare toestand van het bord. Er moest op het achterbalkon

¹ Voor het verschijnsel van rouw- en wapenborden in kerkgebouwen zie mijn *Charlois in de pruikentijd*, 8-18.

van de kerk een steiger gebouwd worden en het middenstuk van het bord kon niet langs de trap, maar moest vanaf het balkon naar beneden getakeld worden. Waarop het geheel in alle omzichtigheid naar het atelier van restaurator Mirjam Berntsen in Amersfoort is vervoerd. Het tweede rouwbord zal een zelfde behandeling ondergaan, naar het zich laat aanzien vanaf eind oktober 2015. Want naar verwachting zal het eerste rouwbord geheel geconserveerd eind oktober weer op zijn vertrouwde plaats in de Oude Kerk hangen! In oude glorie dus.

Deze glorie is niet in het minst die van Cornelis Westduel, de eerste Charloisse ambachtsheer van de ambachtsheerlijkheid Charlois, en zo ook enigszins de glorie van de hele toenmalige elite van Charlois. Niet dat Cornelis Westduel de eerste ambachtsheer van Charlois was. Hij had als roemruchte voorgangers: Karel de Stoute, hertog van Bourgondië, diens dochter Maria van Bourgondië, Philips de Schone, keizer Karel V, koning Philips II en tenslotte de Staten van Holland. Nu wilde het geval dat deze Staten van Holland en West-Friesland in de eerste helft van de 18^{de} eeuw in forse geldnood zaten. Daarom zetten zij meerdere ambachtsheerlijkheden in de verkoop. Ook de stad Rotterdam bood op de heerlijkheid Charlois, maar de Charloisse boer Cornelis Westduel overtrof met zijn bod dat van de stad Rotterdam. Op 11 december 1731 ging de ambachtsheerlijkheid Charlois voor het enorme bedrag van f28.250 over in handen van de toen 23-jarige Cornelis Westduel.

Overigens was en bleef ambachtsheer niet diens enige functie. In 1738 was hij behalve dat ook nog grondheer, grondheerlijkssecretaris, dijkgraaf, schout en secretaris van het ambacht. En van al deze posten maakte hij ook het nodige werk gezien de vele handgeschreven stukken van zijn hand die nog in het gemeentearchief van Rotterdam bewaard zijn gebleven. Cornelis Westduel overleed op 23 augustus 1741, nog maar 33 jaar oud.

In zijn testament had Cornelis bepaald dat de ambachtsheerlijkheid bij zijn overlijden aan zijn moeder, Pietertje Aertsdr. Verschoor, zou toevallen. Zij is echter slechts zeer kort ambachtsvrouw van Charlois geweest, want zij overleed een week na haar zoon Cornelis. Zo kwam de heerlijkheid aan Pietertjes zus, Stijntje Aertsdr. Verschoor. Bij haar overlijden in 1744 verviel de ambachtsheerlijkheid aan haar kinderen Den Hertigh, achtereenvolgens: Aart (1745-1762), Willem (1762-1773), Catharina (1773-1780) en Wilhelmina (1780-1782).

En met deze Wilhelmina den Hertigh zijn we dan bij het tweede rouwbord gekomen, dat aan haar nagedachtenis is gewijd. Maar daarover en over haar een volgende keer meer wanneer beide rouwborden weer, geconserveerd en al, in de volle glorie van het 18^{de} eeuwse Charlois in de Oude Kerk te bewonderen zijn.²

G. Henk van de Graaf

² Voor meer gegevens over Cornelis Westduel, zie mijn *De Oude Kerk van Charlois* (2007) en *Charlois in de pruikentijd* (2012). Van beide boeken zijn in de Oude Kerk nog exemplaren verkrijgbaar.